

Tulajdonjogfenntartás utólag nem lehetséges, csak a dolog átadásával egyidejűleg — mondja ki a P. VII. 5873/1932. sz. ítélet. Ugyanaz a gondolat, mint a 74. sz. döntvény ama rendelkezéséé, amely elidegenítési és terhelési tilalmat csak a tulajdonjog megszerzésével egyidejűleg enged bejegyezni.

Dr. Vági József.

A vevő jogai a késedelmes eladóval szemben. (K. T. 353—355. §§.) A kereskedelmi törvénynek idézett szakaszai sokat foglalkoztatták a jogalkalmazást. Az ú. n. „jus variandi”-ról, a vevő választási jogáról a teljesítés, elállás, és a nem teljesítés miatti kártérítés követelése között számos bírói, elvi élű döntés jött létre, sok ellentét merült fel a joggyakorlatban és az irodalomban. Mikor merítette ki a vevő „választási jog”-át, meddig térhet át egyik igényről a másikra, választás-e a teljesítés követelése stb.? Eszembe jut nagy Grosschmidünk egyik előadása alkalmából a gyakorlati jogászokra tett az a megjegyzése, hogy ezek a jogrendszerben sok helyen görcsöt, szabálytalanságot látnak ott, ahol csak a rendszer következetes alkalmazásáról van szó. Nézetem szerint a joggyakorlat nehézségei itt is abból erednek, hogy a K. T.-nek e szakaszait szinte elvágták az adóskésedelem és különösen az adásvételnél az eladó késedelmének magánjogi szabályaitól, másrészt az ügylet ú. n. „fixitás”-ának elveitől, melyeknek a K. T. szakaszai nem különleges szabályozásai, hanem rendszerbeli következményei. A „jus variandi” külön jogintézménnyé fejlesztésére és erre a külön műszóra semmi szükség nincs.

Ha az eladó késedelembe esik, a magánjogi adásvételnél a magánjognak az adóskésedelemre vonatkozó általános szabályai alkalmazandók. E szemle keretében a késedelemnek csak a vevő említett hármasképpre vonatkozó hatásával foglalkozunk. Ha kétoldalú szerződés esetében az egyik fél a szolgáltatással késedelembe esik, ennek csak az a következménye, hogy a másik fél a szerződés teljesítését és a késedelemből eredő kárának megtérítését követelheti. Magában a késedelem — az alább tárgyalandó fixitás esetét kivéve — még nem ad jogot a másik félnek sem az elállásra, sem a nem teljesítés miatti kártérítés követelésére. „Ha az egyik fél a szerződést egyáltalában nem, vagy nem a kikötött módon teljesíti, a másik félnek erre vonatkozó előzetes kikötés nélkül, nem a szerződés megszüntetéséhez, hanem csak ahhoz van joga, hogy annak pontos teljesítését és kártérítést követelhesse.” (K. 4018/1918.) Az elállás és a nem teljesítés miatti kártérítés követelésének joga nem magából a késedelemből következik, hanem hozzá kell járulnia ehhez annak a körülménynek is, hogy a késedelem következtében a másik félre nézve, a szolgáltatás hitelezőjére nézve, a szol-

gáltatás érdekét veszítette. „Elállhat a kétoldalú szerződéstől az egyik fél, ha a másiknak késlekedése következtében a szerződés reá nézve érdekét veszítette.” (E. H. 456. sz., K. 2292/1916.) Hasonlóan: „Késedelmes teljesítés esetében a vevőt megillető jogokra nézve az általános magánjogban az a szabály áll, hogy a vevő utólagos teljesítést és a késedelemből eredő kárának megtérítését követelheti vagy elállhat az ügylettől. Nem teljesítés miatti kártérítést követelni, vagy elállani, kivéve azt az esetet, ha a szolgáltatás a nem késedelmes félre nézve érdekét veszítette, vagy ha kötelezettségét pontosan meghatározott időben kellett volna teljesítenie, csak akkor lehet, ha a nem késedelmes fél a késedelmes félnek előbb megfelelő határidőt tűzött ki a teljesítésre.” (J. H. IV. évf. 398.) Elállani érdekvesztés esetében akkor is lehet, ha a késedelem az adósra nem is róható fel (objektív mora), nem teljesítés miatti kártérítést csak akkor lehet követelni, ha az adós vétkes a késedelemben (szubjektív mora). Így a MTJ. 115. §. 1. bek., 1158. §. 1. és 3. bek.) A késedelem kimentésében a bizonyítás terhe az adósra hárul (MTJ. 1159. §.). A vevő teljesítést követelhet továbbra is eredeti szerződési jogán a késedelem beállta után is és a késedelemből eredő kárának megtérítését, ha a késedelem az eladónak felróható. Elállhat a vevő késedelem + érdekvesztés, nem teljesítés miatti kártérítést követelhet késedelem + érdekvesztés + adós vétkessége a késedelemben esetében. A szolgáltatás érdekvesztése azonos a szolgáltatás utólagos lehetetlenülésével, mert a hitelezőnek teljesített utólagos szolgáltatás már részére többé nem szolgáltatás, tehát a késedelem következtében a hitelező érdekét kielégítő szolgáltatás lehetlenné vált. Azért az az elállás és a nem teljesítés miatti kártérítés jogát a MTJ. lehetetlenülés és adóskésedelme esetén analog módon szabályozza. (Egyrészt a lehetetlenülésre MTJ. 1145., 1147. §§-ai, másrészt az adóskésedelemre 1155., 1158. §§.).

Már most áttérve a K. T. 353. §-ára, ennek szabálya annyiban tér el az általános magánjogi szabályoktól, hogy a vevőnek azok a jogai, melyeknek gyakorlásához a késedelmen kívül az érdekvesztés igazolása is szükséges, egymás mellé kerülnek. Ha azonban a vevő elállani kíván, vagy nem teljesítés miatti kártérítést követel, erről az eladót értesíteni tartozik (K. T. 354. §.) Amíg ez az értesítés meg nem történt, az eladó még teljesíthet, kérésére a vevő neki utólagos teljesítési határidőt engedni tartozik. (Így K. 480/1900., 825/1925., 34/1898.) Az utólagos teljesítési határidőt a magánjogban az elállás előtt a vevőnek az eladó kérése nélkül is adni kell, a kereskedelmi vételnél a késedelmes eladónak kell kérnie, amíg a vevő nem értesítette, hogy elállani vagy nem teljesítés miatti kártérítést kíván.

A K. T. és a magánjog között tehát az az eltérés, hogy a kereskedelmi forgalomban megkívánt nagyobb pontosságúnál

fogva és arra való tekintettel, hogy az árú rendszerint továbbeladás céljára szolgál, vagy szállítási szerződés tárgyául, hol a vevő már előre továbbadta az árút, a törvény felmenti a vevőt az érdekvesztés igazolása alól pusztá nyilatkozata alapján, hogy többé teljesítést nem kíván, az érdekvesztést vélelmezi. A kereskedelmi vétel tehát már magában egy bizonyos fixitással felruházott vétel, a vevő nyilatkozata a késedelem beálta után maga után vonja az érdekvesztés fennforgását is. Ilyen szerkezet mellett, melyre Grosschmid is céloz a veszély és felelősség kérdésével kapcsolatban, egyszerű azoknak a kérdéseknek a megoldása, melyhez a gyakorlat hosszas ingadozás után szinte ösztönszerűleg jutott el. A teljesítés ne mválasztás — mondja a gyakorlat. (K. 1682/1925., 3989/1926.) Ez természetes előbbieknél után. A teljesítés követelése nem új joga a vevőnek, hanem magából a szerződésből eredő a késedelem előtt is megillető joga. Viszont természetes, hogy ha egyszer a vevő kinyilatkoztatta, hogy eláll, vagy nem teljesítés miatti kártérítést követel, ezzel azt jelentette ki, hogy reá nézve a szolgáltatás érdekét vesztette, a szolgáltatás lehetetlenült, tehát ezután már nem térhet vissza a teljesítés követelésére. Ha teljesítést követel továbbra is, később bármikor, a per során is, kijelentheti, hogy eláll vagy nem teljesítés miatti kártérítést követel, ha igazolja, hogy közben reá nézve a szolgáltatás érdekét vesztette. Nézetem szerint itt már igazolnia kell a vevőnek az utólagos érdekvesztést, mert a K. T. 354. §-a csak az esetben menti fel őt annak igazolása alól, ha a késedelem beálta után erről az eladót azonnal értesíti. Helytelen tehát a Kúria 2842/1923. számú határozata, mely szerint „a teljesítésre indított kereset után a teljesítést helyettesítő kártérítési kérelemre való áttérést a bírói gyakorlat csak oly esetben engedi meg, ha a perben kiderül, hogy a teljesítés az alperesre nézve a változott viszonyok folytán gazdaságilag vagy tárgyilag lehetetlenné vált.” (A döntés teljes indokolását nem ismerem. Mért csak akkor lehet áttérni, ha alperesre a szolgáltatás lehetetlenné vált és nem akkor is, ha felperesre érdekét vesztette és ezért lehetetlenült? Vagy ezt érti a döntés a tárgyilag lehetetlenné válás alatt?)

Tanulságos lenne az ellentétes bírói döntéseknek fenti általános elvek szempontjából való taglalása, de helyszűke miatt ezt a tisztelt olvasóra bízom.

Még az elállás és a nem teljesítés miatti kártérítés viszonyáról akarok beszélni. A mi jogi elméletünk és gyakorlatunk úgy tekinti a nem teljesítés miatti kártérítési igényt, mint a teljesítési igény átfordulását a teljesítést pótló egyenértékű szolgáltatására. Grosschmid szellemesen úgy szemléli a nem teljesítés miatti kártérítésként a szerződési és piaci ár különbözetének követelését (K. T. 356. §. 2. pont), hogy a vevő megkapja a

vétel tárgyának, az árúnak egyenértékét, ebből levonandó a vevő által fizetendő vételár, mint ellenszolgáltatás, így jön létre a K. T. 356. §. 2. pontjában említett különbözet, mint kártérítési követelés.

Az ilyen hipotézis értéke csak annyi, hogy az alája tartozó eseteket magyarázni tudja, még pedig minél egyszerűbben. Nézetem szerint a nem teljesítés miatti kártérítési igénynek az elállással való összekapcsolása épenúgy magyarázza a tényeket és egyszerűbb, a közfelfogásnak inkább megfelel. Ellentmondás is rejlik abban, hogy mikor egyrészt nem teljesítés miatti kártérítést a vevő csak érdekvesztés esetén követelhet, ami jogi rendszerünk szerint a szolgáltatás utólagos lehetetlenülésével egyenlő értékű, másrészt úgy tekintsük a szerződést, mint amely hatályában fenmarad. Aki nem teljesítés miatti kártérítést kér, az épen úgy elszegi a szerződést, mint aki egyszerűen eláll. Magában az a körülmény, hogy a kártérítés mértéke aszerint igazodik, hogy milyen lett volna a vevőnek a vagyoni helyzete teljesítés esetén és a kár összege ennek és a nem teljesítés folytán előálló vagyoni helyzetnek a teljesítés idejében való különbözete (pozitív interesse), még nem jelenti azt, hogy az igény jogalapja a szerződés fentartásán alapul, ez csak a kártérítés összegszerűségének és nem a jogalapnak kérdése. Az elállás késedelem és érdekvesztés esetén, mint törvényes elállási jog épen úgy a szerződési jog gyakorlása, mint a nem teljesítésből folyó kártérítési jog érvényesítése, de ez még nem jelenti azt, hogy az érdekvesztett szolgáltatás és ennek folytán az ellenszolgáltatás elmaradása után a szerződés, mint valami kisérteties árny, fenmarad. A közfelfogásnak sem felel meg. A régebbi bírói gyakorlat kizárta a nem teljesítés miatti kártérítési igény érvényesítését, ha elálló nyilatkozattal volt összekötve. Ez a gyakorlat már azért is helytelen, mert egy laikus kijelentést nem mint jogi műszót, hanem a kijelentő fél akaratának és a használt kifejezésnek a forgalomban tulajdonított közönséges értelmének megfelelően kell magyarázni. De nézetem szerint a nem teljesítés miatti kártérítés az elállásnak épen olyan járuléka, mint a késedelem utáni teljesítés követelésének a késedelemből eredő kárigény. Természetesen, aki eláll és nem tartja fenn a nem teljesítés miatti kártérítés jogát, az többé épenúgy nem érvényesítheti azt (K. 5240/1898.), mint aki a késedelmes teljesítést elfogadta fentartás nélkül, késedelemből eredő kárigényét nem érvényesítheti. (K. 537/1913.)

Összefoglalva úgy az általános magánjog, mint a K. T. 353. §-a szempontjából a késedelmes eladóval szemben a vevő vagy a szerződés fentartása alapjára helyezkedhet (teljesítés esetleg késedelemből eredő kár eladó vétkessége esetén), vagy félreteheti a szerződést, ha érdekét veszítette a szolgáltatás. (El-

állítás, esetleg nem teljesítés miatti kártérítés, ha a késedelem az eladónak felróható.) Választási jogról valamilyen speciális értelemben nincs szó.

Fix ügylet esetén, mivel itt a teljesítési határidő lényeges része a kellő teljesítésnek, a késedelem már magában foglalja az érdekesztést is, tehát késedelem esetében csak elállási jog vagy a nem teljesítés miatti kártérítési igény gyakorolható. Ha a vevő kijelenti, hogy a késedelem ellenére teljesítést kíván (K. T. 355. §.), e nyilatkozat folytán az ügylet halasztó hatályúvá válik, fixitását elveszti. (K. 260/1881., 274/1909., 2189/1917.).

Ifj. Dr. Szigeti László.

Külföldi bírósági ítélet jogereje. Felperes, aki a königsbergi kereskedők kebelében fennálló állandó jellegű választott bíróság előtt alperes ellen ítéletet nyert, követelését a külföldi ítélet végrehajthatatlansága okából magyarországi bíróság előtt perrel érvényesíti. Mindhárom fokú magyar bíróság az anyagi jogi okból elutasítja. A Kúria P. IV. 2080/1931. számú ítéletében a königsbergi választott bírósági ítéletnek a felperes által vitatott érvényességére kimondja, hogy a választott bíróság ítélete Magyarországon nem érvényes, mert a Pp. 414. §-a nem vonatkozik kizárólag az állami bíróság ítéleteire és a Pp.-ben használt külföldi bíróság kifejezés alatt nemcsak az állami bíróságot kell érteni. Ehhez még hozzáfűzi a Kúria, hogy „a külföldi bírósági ítéletnek anyagi jogi kötelező hatálya egyébként is csak akkor állana fenn, ha a külföldi ítélet Magyarországon végrehajtható lenne és végrehajthatóság hiányában a külföldi választott bíróság ítéletének anyagi jogi jogereje nem vitatható”.

Amily világos és kétséget nem tűrően helyes a Kúria döntése, nyilván a kérdés nemzetközi jogi, tehát a szélesebb körű közönség előtt kevésbé otthonos vonatkozásai folytán a gyakorlati életben a külföldi bírósági ítéletekkel és ezt megelőzőleg a külföldi bíróságnak történt alávetéssel kapcsolatosan a magyar bíróságok illetékessége is zavarokat támaszt. A Kúria fentebbi döntéséből nyilvánvalóan következik az az állásfoglalás is, hogy a per az egyébként illetékes magyar bíróság előtt akkor is megindítható, ha oly külföldi bíróság illetékessége köttetett ki, amelynek ítélete Magyarországon végre nem hajtható. Ez következik abból, hogy ha a perbeli kereset megindítható volt, noha a külföldi bíróság már az ügyben döntött, nyilvánvalóan megindítható a kereset a magyar bíróság előtt akkor is, ha a döntés még nem következett be, hanem csupán a külföldi bíróság kikötése történt meg a felek között.

B. S.

A lelki kényszerre vonatkozó bírói gyakorlatról dr. Schneller György szellemes és amellet mélyen szántó értekezést írt, a Polgári Jog június havi számába. Cikkének csak a munkaügyi kérdésekre vonatkozó megjegyzéseivel kívánok foglalkozni.

Dr. Schneller szerint a lelki kényszer fenforgását kellene megállapítani azokban az esetekben, amikor a munkavállaló az